

ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ...

ಹರಿಲಾಲ ಮತ್ತೊಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ಬಾಪೂ ಅವರಿಗೆ ಬರೆದು ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಹೊಸದಾಗಿ ಬರುವ ಎಳೆಯ ಆತಿಥಿಯ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಪ್ರಸ್ತಾವ ಮಾಡಿದ್ದಲ್ಲದೆ ತಾನು ಆಫೀಸಿಗೆ ಬರುವ ವಿಚಾರವನ್ನೂ ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದರಿಂದ ಗುಲಾಬ ಕೂಡ ನಿಶ್ಚಿತಶಾಖಾಗಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಆಫೀಸಿಗೆ ತಾನೂ ಹೋಗಬಹುದೆಂಬ ಉತ್ಸಾಹದಲ್ಲಿದ್ದಳು.

ಇತ್ತ ಕಡೆ ಟಾಲೆಸ್ಪಾಯ್ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಒಂದೇ ಪರಿವಾರದ ಸದಸ್ಯರಂತಿರಬೇಕು ಎಂದು ಗಾಂಧೀಜಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಐದಾರು ವರ್ಷಗಳ ವಯಸ್ಸಿನಿಂದ ಆರಂಭಗೊಂಡು, ಹದಿನೇಳು-ಹದಿನೆಂಟು ವಯಸ್ಸಿನ ಆರೇಳು ಜನ ಕಿಶೋರಯುವತಿಯರು ಸಹ ಇದ್ದರು. ಆಶ್ರಮದ ನಿಯಮಾನುಸಾರ ಈ ಕಿಶೋರಿಯರ ಗುಂಪು ನಿತ್ಯ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸ್ನಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು; ನಿಶ್ಚಿತ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಾದಿಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಿ ಆಶ್ರಮದ ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ ಮರಳಿ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಹದಿಹರೆಯದ ಲಲಿತಾ ಕೂಡ ಒಬ್ಬಳು. ಅವಳು ಸ್ವರದ್ರೂಪಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಮಿತಭಾಷಿ. ಮಣಿಲಾಲ ಶಾಂತ ಸ್ವಭಾವದವನು. ಸ್ನಾನಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮಣಿಲಾಲ ಲಲಿತಾ ಜತೆಗೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದ.

ಆಕೆ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿ ನೀರಿನಿಂದ ಎದ್ದು ಬರುವಾಗ ಮಣಿಲಾಲನಿಗೆ 'ಜಲಕನ್ಯೆ'ಯಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಳು. ಲಲಿತಾ, ನೀನು ಅಪ್ಪರೆಯಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದೀಯೆ ಎಂದು ಮೆಚ್ಚುಗೆ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡುತ್ತಾನೆ ಮಣಿಲಾಲ. ಒಮ್ಮೆ ಬೆನ್ನು ಹಾಕಿ ನಿಂತ ಚಂದಾಳನ್ನು ಲಲಿತಾ ಎಂದೇ ಭಾವಿಸಿ ಮಣಿಲಾಲ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಕೇಶರಾಶಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಚಂದಾ ವಿಚಲಿತಳಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಈ ಘಟನೆಯನ್ನು ಚಂದಾ ಬಾಪೂಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಲಲಿತಾ ಕೂಡ ತನ್ನ ಮನದ ಭಾವನೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಈ ಘಟನೆ ಆಶ್ರಮದ ಜೀವನವನ್ನೇ ಅಲ್ಲಾಡಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಬಳಿಕ ಬಾಪೂಜಿ ಮಣಿಲಾಲನನ್ನು ಕರೆದು ಮುಂದೆ ಹೀಗಾಗದಂತೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಮಣಿಲಾಲ ತನ್ನದೇ ತಪ್ಪು, ಶಿಕ್ಷೆ ತನಗೇ ಕೊಡಿ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ.

ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಕೇಶರಾಶಿಯೇ ಇಂಥ ಘಟನೆಯನ್ನು ಘಟಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಲಲಿತಾಳ ಕೇಶರಾಶಿಯನ್ನೇ ಕತ್ತರಿಸಿ ಹಾಕುವ ನಿರ್ಧಾರ ಮಾಡಿ ಕತ್ತರಿ ತರುವಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ಬಾಪೂಜಿ. ಲಲಿತಾ ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಅಳುತ್ತಾಳೆ. ಹರಿಲಾಲನಿಗೆ ಹದಿನಾರಕ್ಕೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಿದರೂ ಮಣಿಲಾಲನಿಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತಾದರೂ ಮದುವೆಯಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಹರಿಲಾಲನಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ತನ್ನ ಕಾಲ ಮೇಲೆ ತಾನು ನಿಲ್ಲಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಬಾಪೂ ಆಫೀಸಿನಿಂದ ಹಡಗಿನಲ್ಲಿ ಮರಳಿ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ಮೊದಲೇ ಮಣಿಲಾಲ, ರಾಮದಾಸ ಮತ್ತು ದೇವದಾಸ ಮೂವರು ಸಹೋದರರು ಹಿಂದೂಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಮೂವರು ಸಹೋದರರೂ ಹರಿಲಾಲನನ್ನು ಭೇಟಿಯಾದರು. ಹರಿಲಾಲ ಮೂವರನ್ನು ಸಂಧಿಸಿ ಸಂತಸಪಡುತ್ತಾನೆ.

ತೀರ್ಮಾನವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿರುತ್ತೀರಿ. ಆ ಬಗ್ಗೆ ನಾನೇನು ಹೇಳುವುದು?’

‘ತಂದೆ ಅಜ್ಜನ ಆಸ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಪಾಲನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳದಿರುವ ತೀರ್ಮಾನವನ್ನು ನಾನು ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ಈಗ ನಾನು ಯಾರಿಗೂ ಏನನ್ನೂ ಕೊಡಲಾರೆ, ಅಂತೆಯೇ ಯಾರಿಂದ ಏನನ್ನೂ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಅಧಿಕಾರವೂ ನನಗಿರುವುದಿಲ್ಲ.’ ಬಾಪೂ ಅವರು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದರು.

‘ಪೋರಬಂದಿರನ್ನಿರುವ ನನ್ನ ಮನೆ ಮತ್ತು ರಾಜಕೋಟದ ಕಟ್ಟಡ ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪಂದಿರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತೇನೆ. ನಂತರ ನೀನು ಅವರಿಂದ ಯಾವುದೇ ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಕೊಡುಕೊಳ್ಳುವ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು, ಈ ಬಗ್ಗೆ ನಾವು ಒಪ್ಪಂದವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳೋಣ, ಇದು ಭವಿಷ್ಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತುಂಬಾ ಅಗತ್ಯದ ಕೆಲಸವಾಗಿದೆ.’

ಹರಿಲಾಲ ಸ್ವಲ್ಪ ಸೆಟೆದು ಕೂತ. ಅವನಿನ್ನೂ ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ತನ್ನ ಕಾಲಗಳ ಮೇಲೆ ನಿಲ್ಲಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ, ಹೀಗಿರುವಾಗ ಈ ಅಶಕ್ತ ನರದ ಮೇಲೆ ಬಾಪೂ ಬೆರಗನ್ನು ಯಾಕಿಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ? ಇನ್ನು ಹರಿಲಾಲ ಅಪ್ಪ-ಅಜ್ಜನ ಆಸ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ಕಣ್ಣು ಹಾಕಬಾರದು, ಯಾರಿಂದಲೂ ಸಾಲ ಸೋಲ ಪಡೆಯಬಾರದು ಎಂಬ ಈ ಸ್ಪಷ್ಟ ಆದೇಶದ ಅರ್ಥವೇನು? ಮನೆಯ ಖರ್ಚನ್ನು ಸಹ ಇದುವರೆಗೆ ಬಾಪೂ ಅವರು ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ತನ್ನ ಪರಿವಾರಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ಜೀವಿ ಬರುತ್ತದೆ... ತಾನು ಬಾಪೂ ಅವರ ವಿಚಾರಗಳು ಅಥವಾ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ... ಇಂಥ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಾಪೂ ಅವರು ತನ್ನ ಈ

ವಿಫಲತೆಯನ್ನು ಮತ್ತೂ ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ, ಇದನ್ನೇಕೆ ಬಾಪೂ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ?

‘ಬಾಪೂ...’ ಹರಿಲಾಲ ಹಿಂದುಮುಂದು ಯೋಚಿಸದೆ ಹೇಳಿದ, ‘ನಾನೆಂದೂ ನಿಮ್ಮ ಮಾತನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆದಿದ್ದು ನನಗೆ ನೆನಪಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನೀವು ಎಂದಾದರೂ ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಒಪ್ಪಿದ್ದೀರ? ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಮಾತಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕೊಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ...?’ ಹರಿಲಾಲ ಸ್ವಲ್ಪ ಬೇಸರದಿಂದ ಹೇಳಿದ.

‘ಹರಿ, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವ ದ್ವೇಷವನ್ನು ಹೊರಗೆ ಹಾಕಿಬಿಡು.’ ಬಾಪೂ ಅವರು ದುಃಖದಿಂದ ಹೇಳಿದರು, ‘ನೀನು ಯಾವುದನ್ನು ಸತ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತೀಯೋ, ಆ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಯಶಸ್ಸು ಸಿಕ್ಕರೆ ನನಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಸಂತೋಷ ಯಾರಿಗಾಗುತ್ತದೆ, ಹೇಳು? ಆದರೆ ನೀನು ಯಾವ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಿದ್ದೀಯೋ, ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೆ ಸಂದೇಹವಿದೆ...’

‘ಬಾಪೂಜಿ, ನನ್ನ ಜೀವನದ ಮಾರ್ಗ ಬದಲಾಗಿದೆ!’ ಹರಿಲಾಲ ಸಹ ಅಷ್ಟೇ ದುಃಖದಿಂದ ಹೇಳಿದ, ‘ಆದರೆ ಇನ್ನೂ ಮೂವರು ಸಹೋದರರಿಗೆ ಸಮಯವಿದೆ. ನೀವು ಅವರ ಭವಿಷ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಗಮನವನ್ನು ಕೊಡದಿದ್ದರೆ, ಅವರ ಗತಿ ಏನೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ ನನಗೆ ಭಯವಾಗುತ್ತದೆ.’

‘ಹರಿ, ದೇವರನ್ನು ನಂಬು. ದೇವರು ಒಳಿತನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ನಾವು ಈ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದರೆ, ನಮಗೆ ದುಃಖವೇ ಸಿಗುವುದು.’

‘ಬಾಪೂಜಿ, ನಿಮ್ಮ ಮಾತುಗಳು ನನಗೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತವೆ,’ ಹರಿಲಾಲ

ಹೇಳಿದ, ‘ನೀವು ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬ ಮಗನಾಗಿ ನಾನು ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ಕೊಡುವುದನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಬೇರೇನೂ ಮಾಡಲಾರೆ.’

ಬಾಪೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಮೌನ ತಾಳಿದರು. ಅವರು ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡರು. ನಂತರ ಏನೋ ಯೋಚಿಸಿ, ಹರಿಲಾಲನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕೈಯನ್ನಿಟ್ಟರು.

‘ನೀನು ನಿನ್ನ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಪಡೆ, ಸುಖವಾಗಿ ಜೀವನವನ್ನು ಸಾಗಿಸು. ಇದು ನಿನ್ನ ತಂದೆಯ ಆಶೀರ್ವಾದ’ ಹರಿಲಾಲ ತಲೆಯನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಿದ, ನಂತರ ಅಲ್ಲಿಂದ ವೇಗವಾಗಿ ಹೊರಗೆ ಹೋದ. ಅವನ ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ರಕ್ತದ ವೇಗ ಹೆಚ್ಚಿತ್ತು.

ಇಪ್ಪತ್ತು

ಹರಿಲಾಲ ಅಹಮದಾಬಾದ್‌ಗೆ ಮರಳಿ ಬಂದಾಗ ಅವನ ಮಾನಸಿಕ ಸ್ಥಿತಿ ಹದಗೆಟ್ಟಿತ್ತು. ಅವನು ಕಳೆದ ಅನೇಕ ದಿನಗಳಿಂದ ಆರ್ಥಿಕ ತೊಂದರೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಅವನ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ನಿಂತು ಹೋಗಿತ್ತು; ಅಲ್ಲದೆ ಪರಿವಾರದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಜೀವಿಯೊಂದು ಸಹ ಬಂದಿತ್ತು. ಅವನಿಗೆ ಸಿಗುತ್ತಿದ್ದ ಆರ್ಥಿಕ ನೆರವು ಸಾಕಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ಅವನು ಯಾವುದೇ ಹೊಸ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಕೈ ಹಾಕಿರಲಿಲ್ಲ... ಹರಿಲಾಲ ಬಾಪೂ ಅವರನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗಲು ಮುಂಬೈಗೆ ಹೋದಾಗ, ತನ್ನ ಈ ಆರ್ಥಿಕ ಸಂಕಷ್ಟಕ್ಕೆ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ಮಾರ್ಗ ಸಿಗಬಹುದೆಂಬ ಆಸೆಯಿತ್ತು. ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಕೂಲವಾಗಿಯೇ ಘಟಿಸಿತು. ಅವನಿಗೆ